

ЖИТТЄВИК - REVUE HEBDOMADAIRE - **TRIDEN'**
UKRAINIENNE

№ 28 (236) рік вид. VI. 13 липня 1930 р. Ціна 2 фр. (Prix 2 f)

В десятиліття лицарської смерти генерал'яного штабу
генерал-хорунжого

Євгена Мешковського,

що вмер 9-го липня 1920 року в Тарнополі од ран отриманих
в бою під Чорним Островом,

Одправ. ено буде в неділю 27 липня с. р. панахиду по с. служ-
бі Божій в грецькій Православній Церкві (5, rue Georges Bizet).

В суботу 26 липня о 9 год. вечера Т-во Вояків Армії
УНР у Франції улаштує в салі (49, av. d'Orléans) жалібне
зібрання присвячене пам'яті покійного лицаря.

Париж, неділя, 13 липня 1930 р.

В минулому числі «Тризуба», в огляді «З життя й політики», одмічено було заяву представника російської демократії п. Маслова про те, що «на другий день після упадку большевиків неминуха війна між по-уднем і північчю і що один російський генерал вже план цієї військової кампанії розробляє». Це заява видного росіянина лівогс толку.

Можемо навести подібну заяву вже з іншого сектора російської політичної думки, а власне з правого сектора, Петра Рисса, що в статті «Росія і Польща» пише майже те саме.

Прагма, хоч ця його стаття торкається стосунків російсько-польських і чіпляє українську проблему, так мовити, з боку, але вона не позбавлена інтереса. Не будемо торкатися зараз тих тез що їх автор висовує, а одмітимо лиш його слова що-до України. До цієї статті ми ще вернемося пізніше.

Автор заявляє, що у випадку, коли повстане незалежна Українська держава, то тоді

«позбавлена хліба та руху на Кавказ, Росія примушена буде вступити в боротьбу з Україною. Неминучість війни в цьому випадку є очевидною».

Отже, питання, як виходить, значно простіше виглядає, ніж воно виглядає раніше. Перед тим українське питання для цих панів з «общерусского» гнізда було то чужоземною інтригою, оплаченою чужинецькою валютою, то «внутреннім рускім» питанням з ефемерною автономією і т. д. Але в силу того, як українська проблема набирає міжнароднього значіння і де-далі то чіткіше проступає в тумані майбутнього, як реальна незалежна держава, то треба признати великий поступ, як у Маслова так і у Рисса. Це признання України, як воюючої сторони. Це вже великий прогрес.

Звичайно, в цих заявах нічого конкретного нема. Є тільки одчуття боязкості перед неминучістю факту, що вже для росіян починає бути зрозумілим — це одірвання України від Росії, повстання Української незалежної держави. Є тільки щирість цього страху в словах, що Росія буде «позбавлена хліба та руху на Кавказ». А найголовніше це признання неминучости війни з Україною. В цьому признанню є де-що втішного, що матиме безперечно свої наслідки.

Цього одвертого признання ми чекали давно. Перед ним були лише неясні загрози, як у Яблоновського та Мілюкова, але то були

лише натяки. Сьогодні вони обертаються у фрази із де-яким змістом. Але завтра вони можуть обернутися в чин, так як дванадцять років тому назад подібні фрази були переведені в чин на Україні большевицьким вождем — Мураїмовим.

Отже, нотуючи цю чергову заяву, мусимо все ж таки взяти її на увагу і робити той же висновок, який ми зробили з чину Мураїмова, а саме

«чолом проти півночі».

На теми дня.

Процес 45-ти.

(уривок з доповіді).

Про нього треба багато думати, його треба вивчати, але говорити про нього тяжко. Юридична сторона процесу? Не знаю, чи є вона в ньому, — большевицькі правні розуміння — це щось таке, що його годі зрозуміти не большевицьким людям. Процес просто був публічною інсценірою, де московські люди, — хоч і говорили де-які з них українською мовою — хотіли виявити свою наче б то непереможну силу на Україні, хотіли скомпромітувати українську інтелігенцію, церкву й селянство, а з ними й ту творчу національно-державну й політичну ідею, що виростає з цілого циклу подій української революції, прибравши своє втілення у формі УНР — Української Народньої Республіки. Зробити це большевикам не пощастило...

Не буду й не можу тут дати оцінку поведінки підсудних та міру провокації, що її можна виявити в цілій справі. Це все дуже неясні і невиправдані для нас на сьогодні речі. Боюсь навіть користуватися всіма зізнаннями підсудних, бо не знати, з якою метою говорили вони про ті чи інші факти та ідеї. Наприклад, — всі кажуться, як один, без оговорок. Що це за каяття? З переляку? Ні, бо на процесі — не підсудними — засвідчено, що такі люди, як, скажемо, Єфремов, с т р а х у не знають. Далі підсудні відповідають на все, ставлять, — з їх же слів, — над «і» одну, дві і три крапки, говорять до кр е о до к і н ц я . Для чого? Суду і большевикам і без того все відомо. Більше того — підсудні визнають за собою більше вини, ніж од них вимагають — і навіть прокуратура припиняє ті визнання. А втім — на цілому процесі не подано ні одного ч и н н о г о ф а к т у і ціла справа точиться у площині виключно ідеологічній.

Тому в дальшому обмежуюся лише промовами большевицької

прокуратури та так званого громадського обвинувачення. Ті промови дають нам вичерпну характеристику сучасного становища на Україні. Картина така: на нашій батьківщині переходить зараз перманентна революція, а то — фізична, економічна, національна і ідеологічна. Стоять одна проти одної муром дві сторони.

Одна — це експозитура Москви, комуністична партія більшовиків України, що складається з москвінів, жидів та почасти з відданих мажоросів, підтримана до певної міри бюрократизованим пролетаріатом, розбещеним і зморгагізованим, національно — майже цілком не українським. На боці цієї сторони стоїть розташоване на Україні військо — регулярне та загони ГПУ — так само майже цілком національно не українське.

Друга сторона — це українська інтелігенція та українське селянство. Інших громадських верств там, не рахуючи робітництва, згроз фізично немає.

45 — це не вони самі це — ідеологічна голівка українського народу, яку треба знищити. Але поза ними є сотні й тисячі інших, які також підлягають знищенню в боротьбі. 45 — нищили на показному процесі. Інших нищать без тієї процедури. Митрополит Василь Липківський та 6 єпископів — зараз у Соловках; на Україні — за два чи три останніх місяці виконано 1.600 смертних кар, а скільки їх залишилось невідомих! Сюди ж треба додати фалки й потяги з селянами, висланими до Сибіру та де-інде.

Більшевицька сторона працює судами, вигнанням, тюрмами та розстрілом. Українське — організується в наукових установах, у церкві, школах, в кооперації, в селянстві, у югосланських організаціях.

Встановлюється абсолютно єдиний український фронт; соїтська прокуратура не вміє знайти одніни між повстанцем та членом Академії Наук, між святителем та гаїдамакою. І над тим фронтом має єдиний прапор - прапор Української Народньої Республіки. В центрі того фронту — рад.-дем., по старому с.-ф., зліва — с.-д. та с.-р., справа — гетьманці і фашісти. І всі вони під тим прапором — індивідуальної власности, політичної демократії, національної, незагежної, Української республіки.

Тим самим незвичайно яскраво встановлений на процесі самими ж більшовіками несподіваний для них та цілком природній для нас факт, а саме: політичні лінії української сторони там на батьківщині ті самі, що й лінії переважної більшости української еміграції. Инак-

ле воно й бути не могло. Бо ж наша українська революція, в однину од московської, має на собі не тільки соціалні, але й державно-національні риси. Ми вийшли за кордон не тому, що ми були проти соціалістичних вимог нашого народу, як сталося з переважною більшістю російської еміграції, а тому, що ми боронили як раз народні — не тільки соціалні, але й національно-державні змагання і досягнення. Тому то ми не одірвались од свого народу на еміграції, а — коли це можливо — ще тісніше злилися з ним в єдиній боротьбі і по тих самих політичних лініях...

Процес 45 — чергова фізична перемога совітів, але ідеологічно — це їх велика поразка. Це зрозуміли на процесі самі большевики, і прокуратура їхня примушена була навіть взятися до несподіваних заходів. У найбільшу вину 45 вона ставила, — сміху гідна річ, — те, начеб то підсудні були проти української самостійности, а змагалися до федерації, — навіть з Москвою! Такий то був суд, — вфремів проти української суверенности?!

М. Славінський.

Францішка з Лехно-Васютинських Вольська.

(Некролог).

Знову сумна звістка наспіла до нас з Києва. Довго чекали ми її підтвердження, поки врешті не впевнилися в її дійсності.

23 квітня померла відома патріотка пані Вольська. Зникла ще одна постать, характерна і незабутня, старшої генерації українських діячів.

Францішка з Лехно-Васютинських Вольська, була і сім на Правобережжю відома ще перед революцією, за часів, коли, не зважаючи на переслідування російського уряду і де-яку ворожнечу свого оточення, з стихійним ентузіазмом посвятила себе цілковито пропаганді українського національного відродження.

Народилася вона 29 січня 1868 року у Янушполі, Бердичівського повіту, в домі своїх батьків Домініка і Марії з Пігловських Лехно-Васютинських. Походила вона із старої шяецької родини, представники якої так вірно заховуваги місцеві українські традиції, що не вагалися «покозачитися» при Хмельницькому і помімо ріжних денационалізуючих впливів, стояти вірно при національнім прапорі до кінця. Впливи західньої культури і католицької віри лише поглиблювали її патріотизм і скріплюваги у них почуття національної окремішности.

Вже над колискою майбутньої діячки схилявся, як би з пророцтвом, відомий свого часу поет Тимко Падура, який був її хрес-

Францішка з Лехно-Васютинських Вольська
(* 29. I. 1868 — † 23. IV. 1930)

ним батьком. Вибір такого хресного батька для своєї доньки свідчить про ті настрої, що панували в домі її батьків.

Все своє життя провела небіжчиця на Україні, на рідній Київщині, чи у Києві, де мешкала постійно від 1897 року. Тут вона вийшла заміж, тут виховувала своїх дітей, тут працювала і розвивала свою горячкову діяльність. І традиції, і спогади, і ціле життя зв'язували її з батьківщиною, до якої горіла такою безмежною любов'ю, що ця любов переходила в якісь містичні почування. У цій любові знаходила сили на все: і на благодійність, і на участь у громадських організаціях, і на поєну постійну самопосягату.

Починаючи з 1905 року не було майже ні одної ділянки українського життя, де б пані Вольська безпосередньо, чи посередньо не приймала живої участі. Бажаючи гонче гритягнути, як найширші кола правобрежної шляхти до українського національного руху, приймає вона жваву участь в організації і життю т. зв. «краєвої партії», якої органом була польська часопис «Przegląd Krajowy» — врешті сконфіскована і заборонена.

Велика війна дає небіжчиці нове поле до діяльності — це опіка над в'язнями, виселенцями, полоненими і пораненими українцями з

Галичини, це посередництво між Галичиною і католицьким світом, і митрополитом гр. Шейнцльським під час його примусового перебування у Курську та Ярославлю. У неспинній праці, весь час у русі, віддаючи нечисленні послуги, проведє три роки, після яких Рим нагородив її хрестом «заслуги».

З вибухом революції ця кипуча діяльність поширюється і, зрештою, стає ще більш національною. Пані Вогська заходжується організувати «Союз Українців Католиків», головою якою стає гр. Михайло Тишкевич, допомагає галицьким священикам, спричиняється до будівлі уніятської церкви у Києві, а рівночасно не пропускає зборів клубу «Родина» та інших таких численних у ті часи. На національному конгресі у квітні 1917 р. спільно з гр. Андрієм Холонієвським та іншими організовує консервативну українську групу, яку однак нівечать гіпертрофовані тогочасні революційні настрої.

Все це однак не відбирає небіжчиці її невичерпаної енергії і, коли приходять трагічні дні большевицької навали і еміграції, вона, як жовнір на посту, залишається у Києві, не перестаючи приймати участь у всіх справах, які залишаються доступними. З дрібної посади у Київській бібліотеці черпає маленькі засоби до життя, але переносить і тяжке бідування, і страшну хворобу (двічі плямистий тиф), і розлуку з доньками, все очікуючи визволення укоханої батьківщини.

Не дочекалася. Її добре, чуле на людську біду серце перестало врешті битися і спочило в пані Вогська у тій землі, яку так любила, — може хоч це було їй втіхою.

Нам, яким не дано можливості віддати їй особисто останню пошану, залишається лише сказати: вічна їй пам'ять, і запевнити її рідних про наше щире співчуття у їхньому горю, яке є також і нашим горем.

Я. Т. К.

Що до Дніпрельстану.

Говорять де-які цивільні: зрештою, не все те зле, що комуністи теорять на Україні, от, прикладом, будують Дніпрельстан. Це має, ніби, бути грандіозне ситоге джерело енергії якого відчуже і далека Сіверщина, і темне Полісся, і західне Поділля. Коли прийде час і ми вернемося до наших хат, наша увага буде скерована на те, щоби розвинути цю велику будівлю України. Наокруги Дніпрельстану повстануть модерні фабрики, заводи, — великі багаті міста, проміннями потече електрична енергія по цілій Україні — морем світла, вогню, і спалахнуть наші чудові міста та села, і буде, мовляв,

Світе тихий, краю мий, моя Україно...

Це так говорять, часом, цивільні... На жалю, ми, військові, не по-

діляємо цього цивільного загалу, і нам здається, що це все взагалі мрії, що нічого подібного з Дніпрельстану не буде, більше — це є просто твір з її ворожої го. і я а добре знає, що і для чого вона це робить.

Доля Дніпрельстану буде подібна до долі т. зв. Троянського валу, що лежить під Білою Церквою, з тою очеидно ріжницею, що цей вал, як і інші наші старогинні могили та городища, ми будемо хоронити, та захишимо їх, як грекрасні пам'ятники далекого, чисто невідомого, историчного минулого. Дніпрельстан же ми зруйнуємо, і не лишиться навіть і амінця, який нагадував би нашим нащадкам про планетарні ідеї гережитого комунізму.

Може говстати питання: я не має відношення і що має спільного ідея комунізму з електрофікацією України?

Розуміється — нічого спільного. Але вона має відношення до иншого, про що і торкнемося в цій статті.

Коли кінчилася війна, го и самоозначилися народи, коли на до ітичному обрїю змчених народів образі «гессичи» з'явилася Ліга Націй — багато з кдеї го іри о чистим серцем, що ні потопу, ні війни бі. і ще ніколи не буде. Але це було тоді. Сьогодні — «минули веселі дні Аранжуеца». Сьогодні держави наипереди озброюються, а не роззброюються. Навіть Швейцарія, на території якої же одинадцять гїт гостює Ліга Націй, на іт ця ма енька держава на сесії свого союзного гар аменту затвердила асигнування на купівлю 150 бойових літаків. Отже озброюються навіть ті, кому це взагалі не лічить, бо ж Швейцарія гарантована на вічність своїм нейтралітетом.

Чи ж є можливість війни в майбутньому? Трудно сказати. Може буде, а може й ні — тільки цією класичною формулою можна одповісти. Коли не буде війни — буде добре, а коли буде, то буде зле, і то дуже зле. Війни в Європі ніхто не хоче, але боязкість перед можливим кошмаром змушує народи не тільки в Європі, а й в цілому світі, замислюватися над питанням можливости війни, як також і над всіма тими проблемами, які зв'язані з нею.

С часне життя, розвиток, майбутність країни базуються виключно на електричній енергії. Кількість силових станцій означається тепер, як і коефіцієнт прогресу тої чи иншої країни. Електрофікація — це є життя, громіння кабелів, що розходяться у всі боки, — це є кровеносні вени країни. Перебої в роботі силових станцій — це є перебої життя країни. Порваний кабель паралізує мускулову систему держави. Си о а станція не працює — відповідний терен країни є хорий.

Коли буде війна, то щож станеться з електрофікацією. Великі і малі зграї ворожих літаків в момент оголошення війни раптово налітять — спочатку на великі силові станції; грїм од розривів мугутніх бомб і снарядів в той же мент означатиме знищення силового джерела країни.

Життя граз завмре, погасне світло, стануть заводи та фабрики, по залізничних торах одинокими купками сумно стоятимуть ешелони, і ціла країна в трівоєї затримає подих. В шагеному розриві, разом

з могутніми силовими станціями виетить в повітря ціла енергія народу. Країна раптом скорчиться в страшних конвульсіях агонії, і ворог зможе творити свою волю.

Ці картини неприємного можливого турбують всі держави світу. Нарешті це питання — як сполучити електрофікацію з війною — передає військовим і авторитетні воєнні кола поділили країни по типам. 1. Країни ізольовані (Америка, Австралія), 2. Країни глибокого «господарчо-стратегічного» терену (Росія), 3. Країни з частинно прикритим тереном (Франція в південно-західньому куті). 4. Країни без заілля (Німеччина, Україна).

Географічно-стратегічне положення України та Німеччини, між иншим, абсолютно подібне. Море українське, як і німецьке, це не є прикриття — і хіба надається для того, щоби в хвилину росіачу стрибнути у нього.

Отже воєнні теоретики думають, що такі люксові будови, як могутні силові станції — дозволено будувати лише країнам першого, другого та при відповідних умовах третього типу. Країни же четвертого типу мають шукати инших рішень до своєї електрофікації. Але особливо цікаві спостереження можемо зробити у росіян, в їхньому намірі скупити головні силові джерела країни на Уралі. Той дуже помиляється, хто хоче зв'язувати цей намір виключно з геологічними даними. Це ідеальне положення головних силових джерел, віддалення від кордонів, прикритих густими лісами та погіррjami, має основним завданням забезпечити країну енергією, головним чином, під час війни. Умови російських стратегічних просторів 1950 року абсолютно нічим не будуть різнитися від 1812 року. Росія, як буга, так і лишиться надаі країною нездоланих стратегічних просторів.

Але яку цінь переслідує Росія, коли буде Україні грандіозне силове джерело, подібного котрому не має ні одна країна Європи? Чи ж тут є бажання «ощасливити» Україну? Чи дійсно відповідає інтересам України скупчення головного промислового центру тільки в Криворізькому басейні? Чи відповідає інтересам України абсолютна залежність і промислових центрів від одного тільки Дніпрельстану? А чи не криється тут просто прихований ворожий намір здавити в відповідній момент в Дніпрельстані всю волю України? А чи ж добре уявляють собі ті з українців, що не є приятелями большевиків, але які в будуванні Дніпрельстану вбачають «користь» для нашої батьківщини? Чи можуть вони собі уявити, що через дві години — після відповідного моменту — замість могутнього Дніпрельстану може залишитися тільки купка камінців?

Але ж, коли, на наш погляд, цінність і вага Дніпрельстану під час війни рівнятиметься зеро, то вже таки, як електрофікувати Україну? На це питання постараємося дати відповідь.

Вище ми бачили, що Україна належить до четвертого типу країн і найпростіше рішення в цьому випадкові — дає нам приклад Німеччини. Німці думають так: 1. в майбутньому цілком відмовитися від будування великих (не грандіозних) силових станцій, 2. винайти

засоби охоронити існуючі, 3. перейти до системи маґеньких силових станцій і ними мов би сіткою покрити країну, 4. зв'язати групи станцій і тим уможливити в разі потреби переключення току.

Німці є люде практичні, і вони навіть ніколи не намагалися спорудити могутнє джерело, від якого заважа б ціла, або велика частина країни. Вони знають, навіть похишаючи питання загрози війни, що подібна будівля є просто нерациональна з різних причин конструктивних, господарчих, і, навіть, соціальних. Існуючі зараз по Німеччині силові джерела, це є в більшості стандартні типи. Зрозуміло, німці не мають найменшої охоти руйнувати їх, але до цього вони мають свої причини. Отже, відмовляючися в майбутньому будувати великі силові джерела і маючи на меті в ближчому часі перейти до системи маґеньких станцій, німці вже зараз стурбовані питанням — як захистити існуючі. Вони думають, що теоретично і в деяких випадках (але не в загальному) — це їм іщастить.

В цьому випадку і гоні виходять з того положення, що більша частина Німеччини є місцевість лісова, а це приводить їх до думки, щоби більшій радіус силових джерел цілкомито засадити лісом і таким чином сховати їх. Крім того, перебудувати форму цих будівель — знести дахи та деякі поверхи, а будови покрити плоскватими дахами та обсадити їх городами. Подібні засоби, які є направлені на те, щоб заховати який-небудь об'єкт, зробивши його подібним до місцевости, що оточує, або до предметів навколо, до фарб — звуться у військової термінології — камуфляжем.

Наведені нами вище засоби камуфляжу силових джерел, на жаль, являються недостатніми ще й по тій причині, що головним зраджуючим злом ситуації такого джерела будуть проміння кабелювих башт чи щогол з їхніми трансформаторними станціями. Ці високі з різкими профілями та рівномірними дистанціями — густими проміннями — розбіжними лініями та баштами будуть вже з давної вишини запримічені і особливо ранком та увечері, коли вони відкидають тіні. Можна думати, що ці башти чи щогли самі по собі будуть вже ціллю окремих літаків, тим більше, що лінії цих башт прокладено просто по відкритих полях. Літак, розбивши таку окрему башту парализує сполучену трансформаторну станцію. Таким чином, навіть при ідеальному камуфляжі силового джерела його місце буде точно означене збираючим центром ланцюжних башт. В цьому випадку німці думають допомогти справі тим що в ближчому радіусі силового джерела пустять кабелі під землю. Зрозуміло, що на те аби пустити цілу систему кабелів під землю — не вистарчить фінансових засобів ніякої країни.

Все вищеназедене в загальних рисах очевидно торкається тільки тих силових джерел, місцевість положення яких сприяє камуфляжу. Силові джерела, що знаходяться на відкритих легких для орієнтації місцях, мають в майбутньому бути перебудованими або просто знищеними, оскільки виявиться, що т. зв. димові завіси практично не досягнуть основних заєдань маскування.

Що ж ми будемо робити з нашим Дніпрельстаном? Лежить він на Дніпрі, блискача смуга якого прибавлює та орієнтує літака вже за 100 кілометрів, дагі навкруги — роз'огий степ український, по якому замисленими журавлями будуть стирчати кабельові башти-щогли. Зрештою — чи можна закамфлювати Дніпрельстан? Річ абсолютно неможлива. Отже, чи Україна захоче зв'язати добробут та волю свого народу із Дніпрельстаном? Чи захоче вона зв'язати свою долю з одною злюю хвилиною? Ми переконані, що ні. А тому — повинні самі допомогти руйнації Дніпрельстану.

Бо інакше він буде пам'ятником, на якому ворожа рука напише українською рукою — «memento mori».

Отже, мусимо зазначити, що зо всіх поглядів, звичайно, воєнної стратегії й тактики (а тільки їх мусимо приймати під увагу на перших порах відбудування нашої державности) — Дніпрельстан ми повинні, за прикладом німців, замінити системою маленьких силових станцій, і в цьому нам допоможе старий Дніпро і сам, і своїми притоками.

По Дніпровій смузі, від темного По'ісся через пороги до моря будуть стояти маленькі українські сили і джерельця. І хвилі вікового Дніпра стануть на допомогу у творенню нової України. Сіткою трансформаторних станцій покритється Україна правого і лівого берегу і тоді спагахне Україна морем вогню та світла і настане

Світе тихий, краю мий — моя Україна.

Сотник Шпілієський

Берлін

Українська проблема на міжнародньому форумі і наші завдання.

(Доклад І. Мазепи).

28 травня вь Подєбрадах з рамен Подєбрадської групи УСДРП відбувся доклад І. Мазепи під наведеним вгорі заголовком. Власне, доклад складався із двох частин: перша, що відповідала зазначеній темі і присвячена була головним чином розгляду і оцінці резолюцій, що винесені були Вик. Ком. II Інтернаціоналу в травні б. р.; в другій же частині докладчик виключно займався справою Харьковскийого процесу і оцінкою його політичного значіння.

В першій частині докладчик спочатку підкреслив велике значіння того, що українська соціал-демократія бере участь в II Інтернаціоналі. Ця праця приносить і зараз великі користі, а ще більше вона принесе їх в майбутньому. Діяльність Інтернаціоналу набуває все більше практичного характеру, і це особливо після війни. Докладчик приводить приклад, що на останньому засіданню В. К. (травень) велику увагу було присвячено питанню азилю, при чому укр. представники спеціально використали це питання, щоби піднести справу наксеновських паспортів і національного імени українського в них. Головною ж справою, якою займався Вик. Ком., це була справа Сходу Європи, при чому в результаті обговорен-

ня цієї справи в спеціальній комісії і на пленумі одногослосно була прийнята відозва до населення (розуміється, трудового, додає докладчик) Союзів Союзу і резолюція, що стосується національностей на території Сов. Союзу. Докладчик зачитує цю резолюцію.

«Робітничий Соціалістичний Інтернаціонал визнає, як і раніше, необхідне право самоозначення за всіма націями, що об'єднані в сучасний момент в Союзі Союзів Союзу. Робітничий Соціалістичний Інтернаціонал тієї думки, що кожній із цих націй тільки самій належить рішити, чи здійснити їй свою національну свободу в незалежній національній державі, чи у федеративній республіці.

Але Інтернаціонал має право від партій, що до нього належать, вимагати, щоби вони в боротьбі за свої національні цілі не робили нічого такого, що могло би пошкодити загальним інтересам робітничого руху, демократії і мира.

Виходячи з цих загальних положень, Викон. Комітет констатує:

1. Однодушне бажання всіх секцій Інтернаціоналу, що працюють в межах Сов. Союзу, полягає в тому, щоби, діючи в згоді одна з одною, з одного боку перетворювати політичні установи країни в закінчену демократію і з другого — перешкодити виникненню контр-революційного білого режиму, який би з'явився величезною загрозою для мира, демократії і робітничого руху Європи.

2. Соціалістичні партії, що представляють чужоплеменні народності, для здійснення своїх національних цілей розраховують не на господарчу дезорганізацію, ні, тим менше, на громадянську війну або на союз з контр-революційними силами; навпаки, вони розраховують на успіхи демократії, до реалізації яких вони змагаються.

3. Лише в атмосфері демократії і мира зможуть народи, що їх представляють соціалістичні партії, успішно і не викликаючи загрози війни або контр-революції, здійснити своє право на самозначення, що визнає за ними Інтернаціонал.

4. Всі партії Інтернаціоналу неохотно готові в дусі марсельської резолюції протидіяти кожній спробі, що веде до війни або до іншої будь-якої форми інтервенції проти Союзів Союзу».*)

Докладчик кваліфікує цю резолюцію, як нашу перемогу. Він вбачає значіння цієї резолюції в тому, що в разі упадку большевизму російські соціалісти не мають морального права зобов'язати свої організації, що на Україні, підтримувати збройні зусилля росіян до відновлення «єдиної-неділимої». Резолюція каже він, не заперечує визвольної боротьби, навіть збройної. В ній лише нема проповіді війни, в ній суворе застереження проти війни громадянської і господарської розрухи, що не можуть послужити ані справі визволення націй, ані загальній справі соціалізму. Представники II Інтернаціоналу констатують і в цій резолюції, і головним чином у відозві надзвичайну важливість і серйозність сучасного моменту. Правда, вони не передповідають точних термінів, коли впаде большевизм, як це роблять деякі з наших «варшавських» політиків. Правда також, що в оцінці сучасної ситуації в большевицькій Росії соціалістичні представники народів Сов. Союзу і близьких до Сов. Союзу держав ідуть значно далі — в напрямі підкреслення цієї ситуації — ніж соціалісти інших країн.

Чи можна обійтися без війни, ставить запитання докладчик. І відповідає на нього позитивно. Російський большевизм — це продукт історичного розвитку Росії, він може бути вижитий зусиллями самого народу, і зачитує відповідне цьому твердження Масарика.

*) Приводимо резолюцію повністю, оскільки вона виявляє ставлення II Інтернаціоналу до національної боротьби на теренах Сов. Союзу. Резолюцію приводимо за «Днями» — ч. 90. Докладчик зачитав резолюцію без змін 4-го.

Докладчик приходить до таких висновків із накресленого ним міжнародного становища України в зв'язку з позицією II Інтернаціоналу.

1. Українська проблема росте. Серед проблем Сходу вона займає перше місце. Денікинщина і Врангелівщина на майбутнє є виключені. Організований соціалістичний світ не хоче війни. І не тільки соціалістичний — виразний пацифізм охоплює весь світ — за винятком фашистської Італії. З цими пацифістичними настроями ми мусимо рахуватися. Звідси другий висновок.

2. Ми мусимо зорганізувати свої сили у формах демократії, і демократичний і соціалістичний світ нас підтримає.

Докладчик переконаний, що в разі, коли упадуть більшовики, і Україна зуміє стати незалежною демократичною державою, без громадянської війни, без погромів і без повторення 1919 року, — така сучасна сила міжнародна, як II Інтернаціонал, буде за нами. Все зрештою залежить від нас. Коли ми допустимо до хаосу і до анархії, може прийти новий розділ України, і наша національна ідея буде надовго похована. Докладчик ще раз підкреслює велике моральне значіння і силу II Соціалістичного Інтернаціоналу; він зазначає ту увагу, з якою його лідери, визначніші політики і діячі робітничої класи Європи, що говорять в імені міліонів робітничих мас, які стоять за ними, — люде, що мають великий політичний і життєвий досвід, люде в більшості старшого віку, в порівнянні з якими наші українські представники (Мазепа і Феденко) були молодиками, «пистолетами» — як ці люде вислухували заяви і промови укр. представників. Який величезний крок наперед — порівнюючи, напр., з Гамбурським конгресом 1921 р.! Як позитивне досягнення докладчик указує на засновання постійної комісії при Вик. Ком. II Інтернаціоналу для Справ Сходу Європи, що має завданням постійно слідкувати за подіями в Сов. Союзі і представляти Вик. Ком. проекти відповідних рішень.

* * *

Переходячи до процесу, докладчик перш за все ставить питання — чи можемо ми робити вже тепер оцінку процесу?

Він розрізняє між історичною і політичною оцінкою вважає, що останню ми не тільки можемо, але й мусимо робити тепер, не чекаючи на присуд історії. Бо ця оцінка — вона важлива нам для означення нашої сучасної політичної тактики. В цій політичній оцінці ми маємо відповісти на такі питання:

- 1) на що указує процес?
- 2) яке значіння має і буде ще мати процес?
- 3) чи вініс він такі зміни в ситуацію, що ми мусимо міняти наші завдання?

Що-до першого питання, то процес указує на відомий факт масового руху на Україні. Процес набрав великого розголосу. Але це не значить, що ми мусимо безкритично ставитися до тих людей, що зааранжовані були в процесі. Приклад Нобіле показує, що ідея полярних досліджень — вона невдачею Нобіле не дискредитована, між тим як сам Нобіле назавше зійшов зі сцени, як дослідник і організатор.

Процес указує на живучість в українських масах демократичної ідеології. Більшовики зааранжували процес, щоби спеціально дискредитувати ідеологію демократії. Не випадковість, що на суді майже не фігурували ні ес-ери, ні гетьманці. Це указує, що ідеологія трудових рад і ідеологія гетьманська не мають жадного кредиту в народніх масах. І не в інтересах більшовиків було витягувати ці мумії і воскрешати їх в свідомості народніх мас. Звідси вже висновок: не сміємо вигадувати нових ідей, нових доктрин, крім тих, що дає нам ідеологія демократичної України.

Більшовикам ходило, щоби вибрати відповідних людей; щоби дискредитувати людей і ідею. Але ідею вони не дискредитували.

Невірним є твердження, що процес скерований проти УНР. Це — не так. Свідчення підсудних говорять нам про те, що уряд УНР серед них не

користувався признанням. Політика не має сантиментів, і тому на всі питання ми мусимо відповідати з цілковитою ясністю і категоричністю.

Чи мусимо ми йти шляхом СВУ і далі? — Ні, бо ці шляхи збанкрутували. Докладчик далекий від того, щоб кидати камінням в організаторів СВУ. Але він твердить, що ці люди — вони не були політиками, не були борцями. Безумовно, що на їхні свідчення на суді, на їхні каяття вплинув терор. Але і те, що вони по натурі не були борцями — це відіграло головну роль і в діяльності СВУ, і на процесі. Історія України знає процес Кирило-Методієвського брацтва. На ньому справжнім борцем виявив себе лише Шевченко, що лише один із всіх підсудних поніс, тяжку кару.

Ми знаємо тих людей — головних підсудних Харківського процесу. Чехівський — він ніколи не стояв за боротьбу з большевизмом. Гермайзе — це виразний культурник, Ефремов і Дурдуківський — теж. Так, вони мученики, так, вони зробили те, що могли, що було в їхніх силах. Але, безперечно, вони не були репрезентантами реальної політичної акції. «Вони не займалися політикою», каже «Тризуб». Ні, це не вірно — вони займалися політикою по-своєму. І ці «свої» методи політики і привели до краху. Приклад: вести конспіративну роботу і вести одночасно щоденник, де записувати все те, що дало потім багатіший матеріал до рук суддів. Докладчик згадує аналогічний випадок в процесі Голубовича, коли тодішній громадський обвинувач Мануїльський сказав: — «після того, як ми маємо в руках цей документ (щоденник Голубовича), нам не потрібно жадних інших документів, не потрібно вислухувати зізнань свідків і підсудних». Так ті, що ведуть політичну працю, не роблять, каже докладчик. І коли ви не вмiсте провадити цю працю, то не берiться!

Докладчик вважає, що процес привів до зменшення революційної активності на Україні, викликав певну пасивність і розчарування. Правда, він наробив шуму, але ці наслідки не окупаються тими дефектами. Підсудні були культурниками, вони не могли уберегти себе від впливів агентів ППУ, що провокували їхню працю. Ці люди дійсно здискредитовані, але лише люди, а не ідеї. Такими методами ми не визволимося. Треба мати ясність мети, треба усвідомлювати собі реальність засобів, треба мати непереможну волю. Процес мусить мати оздоровлюючий вплив. Ми маємо переглянути методи, відкинути обивательщину і просвітанство. Мало любити Україну, мало бути патріотом, треба бути політиком і в політичній праці вживати відповідних засобів. Це — в першу чергу — організація мас.

Не мусимо бути наївними, каже докладчик, і закидає Головній Еміграційній Раді таку наївність, коли вона у своїй відозві, виданій з приводу процесу, твердить, що тільки політична еміграція може виконати «підготовчу працю для визволення батьківщини нашої та встановлення нашої державности».

Ленін з'явився в Росії в запломбованому вагоні, але його на фінляндському дворіці зустрічали тисячі зорганізованих послідувачів. В цьому напрямку повинна бути скерована і наша праця.

На цьому доклад закінчився. Докладчикові був поставлений ряд запитань, головним чином з приводу того, чи посідає II Інтернаціонал дійсно такий вплив, щоби його рішення були безумовно обов'язковими для всіх його членів. Докладчик відповідає, що сила II Інтернаціоналу виключно моральна; що примусити соціалістичні партії робити те, або інше, він не має змоги, що кожна партія, яка не погодиться з рішенням, може з Інтернаціоналу висунути. Ще раз підкреслює, що резолюція II Інтернаціоналу не заперечує збройної боротьби. В разі потреби він сам, Мазепа, візьме рушницю і піде здобувати незалежність України. Надаючи велике значіння участі УСДРП в II Інтернаціоналі, він зазначає, що, коли б для визволення України потрібно було б, щоби УСДРП зникла, він перший би пристав на це.

Дискусій, не дивлячися на те, що записалося де-кілька промовців, організатори викладу не улаштували з невідомих для подебрадської суспільности причин.

«X».

Не виголошена промова.

Оскільки після докладу п. Мазепи, звідомлення про який подається в цьому числі «Тризуба», дискусій з незрозумілих для мене причин не відбулося, і оскільки докладчик в своєму докладі дав трактовку деяких проблем, з якою я погодитися не можу, дозволю собі використати сторінки «Тризуба», щоби в головних рисах зазначити мої розходження з докладчиком.

Українська справа і II інтернаціонал.

Праця українських с-д. в II Інтернаціоналі безумовно є позитивний чинник у нашій визвольній боротьбі. Таке повинно бути загальне ставлення. Інша річ — оцінка конкретних, окремих фактів і осягнень. Гадаю, що реальні політики повинні оцінювати ці факти реально, се-то по тій питомій вазі, що ці факти мають, беручи під увагу цілий комплекс обставин сучасного міжнародного життя. З такою реальною оцінкою ми мусимо підходити і до тієї резолюції, що прийняв Вик. Ком. СРІ на своєму травневому засіданню.

П. Мазепа каже про цю резолюцію, як про «нашу перемогу». А. Потресов у «Днях» вважає, що ця резолюція — «окрик» — Викон. Комітету по відношенню до соціалістичних партій «національних меншостей» — мовляв, В. К., нагадуючи цим партіям про їхню приналежність до міжнародної родини соціалізму, застерігає їх проти націоналістичних ухилів і шукання «неподобаючих союзників у неподобаючих місцях». І ми ще не знаємо, що писатимуть російські учасники Інтернаціоналу — Дан і Абрамович, але ми певні, що їхня думка різнитиметься дуже й дуже від думки п. Мазепи.

Але для нас не є міродайними оцінки Потресова, Дана та Абрамовича. Ми лише навели слова Потресова, щоби показати приклад суб'єктивного підходу до певного явища. І нам здається, що і в оцінці п. Мазепи є теж багато таких суб'єктивних моментів.

В наведеній вище (дивись доклад) резолюції лише перший абзац можна об'єктивно визнати за позитивний факт, позитивне досягнення. Це стверження принципу самоозначення націй — необмежене, за всіма народами, що заселяють Сов. Союз. Але це вже було на Марсельському конгресі, і тут кроку наперед ми не бачимо — хіба лише в тому, що зайвий раз представникам європейських соц. партій було нагадано, що Сов. Союз — це не єдина Росія, і що там є конгломерат різних національностей, які змагають до державної незалежності. І друге застереження. Ми знаємо, як далеко від визнання принципу до його здійснення, до перетворення його в життя в конкретних реальних формах. Ми знаємо, що цей принцип самоозначення проголосив і Вільсон, і його держави переможці взяли за основу будови нової Європи. І на власній шкурі знаємо яка дистанція була між принципом, теорією і практикою життєвої дійсности. (Не кажемо вже про інтернаціонал III-й).

Мені може заперечать, що то, мовляв, були уряди «буржуазні», а це ж — Соціалістичний Інтернаціонал. Але якраз історія останніх років найвпоказує, що і соціалісти, коли приходять до влади, ідуть тим же шляхом в міждержавних відносинах, що ним ішли уряди «буржуазні». Принаймні, радикальної різниці ми не помічаємо. Буває, навіть, і навпаки.

Так, консервативний уряд Англії проголосив і почав здійснювати ідею «жидівського дому» в Палестині. Це був «гарний жест» (хоч за цим жестом ховалися нафтові устремління англійського капіталу). Макдональд забороняє жидівську іміграцію до Палестини (бо нафта вже захоплена, а треба давати лад з розбурханим мусульманським світом).

Між високими принципами і їх конкретним втіленням завжди залишається дистанція. Вона може бути більшою або меншою. На жаль, в даному випадку вона, на мою думку, ще більшого розміра. На це вказують інші абзаци резолюції. Ці дальші абзаци в корні заперечують і наявність і виправданість національної боротьби: бо вони цю боротьбу засуджують на такі методи і засоби, які при сучасному режимі в СРСР не дають жадної надії на успіх («вони розраховують на успіхи демократії» — при большевицькому режимі !); вони оперують з такими категоріями, які лише свідчать про повне нерозуміння діячами II Інтернаціоналу того, що є й що відбувається на Сході Європи. Така категорія-інтервенції, страшне слово, «жупел», яким лякають — не знати тільки кого. Бо інтервенція — це втручання у внутрішні справи даної держави. Але інтервенцією не можна назвати боротьбу за визволення в союзі з іншою державою проти держави окупанта. Я знаю, що п. Мазепа визнає, що сучасна влада на Україні окупаційна. П. Мазепа пише в «Соціал-Демократі», що ми не можемо негувати допомогою інших держав в боротьбі з Росією. І мені здається, що тут між настроями і розуміннями сутні справи п. Мазепа і настроями і розумінням його товаришів по II Інтернаціоналу залишається величезна прирва, глибоке нерозуміння, яке, на жаль, нашим укр. с.-д. ще не вдалося перебороти.

П. Мазепа особливо підкреслював практичне значіння праці і моральну силу постанов II Інтернаціоналу. Але нічого «практичного» в резолюції нема. Тільки ріа desiderata. А що-до морального впливу цих «благочестивих побажань», то це виявилось із тих відповідей на запитання, що поставлені були докладчикові. і у мене залишилося вражіння, що моральна сила і єдність Інтернаціоналу зводиться поки-що до такого положення: коли я не погоджусь з постановою, я виїду, — боюся, — що ця моральна сила і вплив лише до першого вибуху гармат.

Інтернаціонал не хоче війни. Так, весь не тільки соціалістичний, але й демократичний світ війни не хоче. Але в незалежних державах соціалістам у влади це не перешкоджає будувати нові панцирники і провадити велику акцію по озброєнню (Німеччина); не перешкоджає посилати війська на умиротворення Індії і захист британських інтересів; соціалістам в опозиції — це не перешкоджає виносити резолюції, що робітнича класа повинна збройно боронити свою батьківщину і її реальні інтереси (ліві французькі соціалісти - Поль Фор, Луї Блян). Лише соціалістам поневолених окупованих націй, позбавлених своєї держави — самого необхідного, життєвого й елементарного - рекомендують мирні засоби для здобуття — не лише для оборони, а для здобуття — своєї незалежності. Ми, мовляв, свої інтереси охоронятимемо з гарматами і скорострілами, а ви своє право на незалежне життя виборюйте мирним демократичним шляхом — і це в тій державі, де ніколи не було — і, може не скоро буде — справжньої демократії. Ми теж пацифісти і теж не хочемо війни. Але ми знаємо, що незалежність ніколи ще не здобувалася мирно й тихо, без того останнього засобу, яким є зброя. На жаль, це так, і реальний політик не повинен віддаватися ілюзіям, а мусить рахуватися з жорстокою дійсністю.

Кажуть — большевизм — це продукт історичного розвитку Росії, і це є цілком вірно. Кажуть, що большевизм повинен бути вижитий із середини зусиллями російського народу — може і це вірно. Але ми, українці, тут при чому? Чого ж це ми маємо чекати на те переродження російського народу? І навіть, коли большевизм впаде, то нема жадної певности, що російська політика по відношенню до самостійности України буде відмінною. Ні один ще з російських політиків на еміграції (демократів і соціалістів включаючи) не висловився за самостійність України. Вони

всі дружнє лають Сталіна за те, що той своєю політикою сепаратизм розвиває. Вони — ці соціялісти і демократи — очевидно, поведуть иншу політику, що цей сепаратизм буде поборювати. А якими методами — та чи не однаково нам це?

Зробимо висновок. 1) Мені здається, що об'єктивна оцінка одержаної «перемоги» на II Інтернаціоналі все ж таки розходиться з оцінкою, що її дав п. Мазепа. П. Мазепа значно перебільшив і значіння резолюцій і значіння Інтернаціоналу. І в словах самого п. Мазепи ми знаходимо з'ясування цього — це той пістет, що він має перед «заслуженими» діячами II Інтернаціоналу, перед їхньою сивиною в першу чергу. Але на пістеті — та ще такого сорту — не можна будувати реальної політики. В комісії, що будім то має вирішати загальні судьби України, засідають, напр., діячі австр. соц. демократії. Ці люди не могли у своїй країні дати раду; в критичні моменти Австрію рятував не хто инший, як старий віденський обер-поліцейстер (Шобер). І дуже показне преспорційне представництво — від Австрії в комісію входять аж два представники, а від України представник закликається лише з дорадчим голосом.

2) Інтернаціонал — це не все і далеко не все, що означає і напрям, і розвиток міжпартійних відносин. Є сили, посильніше за нього, і самі соціялісти в життю своїх країн з цими силами рахуються і ними керуються. Тому не треба віддаватися ілюзіям і переоцінювати власної праці, порівнюючи з працею инших. Тому не можна відкидати инших методів нашої міжнародної праці; не можна відноситися до них з погордою; наважкі, треба, коли щиро змагатися за незалежну Україну, цим методам не перешкоджати, не підривати їх із середини і не ставити перепони зовні.

2. Харьковський процес.

Цілком погоджуюся з п. Мазепою, що процес вказав на живучість ідеї демократії в українському народі, і що ідеї ці процесом не дискредитовані. Але вважаю, що п. п. Мазепа не є цілком консеквентний. Своє твердження про живучість ідеї демократії він — цілком правильно — виводить із того, що большевини, зааранжувавши цей процес, за всяку ціну намагалися здискредитувати демократичну ідеологію. Але так само — може ще в більшій мірі — большевини змагалися здискредитувати і иншу ідею — ідею УНР і її сучасних носіїв, себ-то державний центр УНР. Скільки брехні та фальши було кинуте в промові Любченка на цілу діяльність УНР — від початку і до сучасного моменту! Скільки злоби та ненависти виявилось в большевицьких промовах і писаннях якраз по відношенню до сучасного державного центру і його представників! І в цьому потоці брехні і фальши, через цю злобу і ненависть проглядав справжній жах — «перед укусами скажених собак» — по слову Любченка. Зовсім инакше, в иншому тоні говорилося про гетманат, про денікніаду. Що це означає? Коли йти шляхом п. Мазепи — а це, безумовно, є вірний шлях — то треба сказати;

большевикам треба було скомпрометувати ідею демократії, бо ця ідея жива в укр. народніх масах, большевикам треба було скомпрометувати і УНР, її уряд, її представників, —

бо, очевидно, якраз існування і праця державного центру УНР виявляється найбільш загрозливими для них; бо, очевидно, — треба ж бути логічними до кінця — ця праця відповідає інтенціям і настроям широких мас укр. народу.

П. Мазепа каже, що, мовляв, у членів СВУ державний центр УНР не був популярним. Він забуває про те, надзвичайної ваги, оповідання Ніковського, що, коли він повернувся до Києва з самим критичним відношенням до уряду УНР, то йому це відношення довелось радикально змінити з огляду на те, що воно не знаходило у членів СВУ жадного кредиту.

Такі політичні висновки з процесу. Мені здається, що цього вже досить. Це вже вказує нам на еміграції на наші завдання і напрям нашої

праці; це вже означає зміст наших ідей і наших доктрин. Але п. Мазепа хоче іти далі — хоче урахувати значіння процесу, як факту в сучасній ситуації наших визвольних змагань на Україні і хоче діячів СВУ поставити після суду і присуду в Харькові на новий суд — суд політичної еміграції.

Що до першого, то п. Мазепа висловлює твердження, що процес привів до зменшення революційної активності. Доказів цьому тверженню він не приводить, і тому вже дозволено буде сумніватися у правдиво ті цього твердження. Зрештою і тяжко привести докази — революційна активність до виміру не надається. Але коли ми навіть приступимо, що це так, що процес — це є наша поразка, то що з того? Воно і повинно було б бути так, бо інакше для чого було б большевикам цей процес зааранжувувати? Вони панують і, користуючися цим своїм пануючим становищем, вони дійсно могли нанести ще один удар по наших визвольних змаганнях. Але коли процес є поразка, то це ще не значить, як твердить п. Мазепа, що і ціла діяльність СВУ була помилкою; так само — коли процес є зайвий удар нашому визвольному руху, то це не значить, що в цьому звинили діячі СВУ. А п. Мазепа до таких висновків приходить. Не треба було братися, коли не зміли, коли довели діло до процесу; коли ви не борці — політики, а культурники і просвітяне; коли ви пишете щоденники і залишаєте їх до рук слідства; коли ви допускаєте себе спровокувати агентами ППУ; коли ви виступаєте на суді з покаєнними заявами. Ось головна думка п. Мазепа, і проти цієї думки я рішуче виступаю — не із сантиментів, яких політика дійсно не знає, але тому, що вважаю ці висновки скороспілими і легковажними, що виносять присуд явищу і людям, не беручи на увагу цілої ситуації, цілого комплексу обставин.

На моє глибоке переконання, значіння СВУ, під кутом зору наших визвольних змагань, було позитивним. Вже тепер, не знаючи ще всього, не маючи змоги урахувати багатьох факторів, ми можемо це сміливо твердити. Ми ж можемо собі поставити питання — що б було, коли б не було СВУ? (Історик такі питання ставити не сміє, політик — зобов'язаний). І на це питання з повною свідомістю можна відповісти — було б ще гірше, була б безпроглядна темрява, — занепад і вгасання наших державницьких ідеалів. Оця оскаженість большевицька, оці тяжкі присуди, що винесені головним діячам СВУ—це свідчить, що СВУ був силою, і що його праця викликала цю ненависть і оскаженість. Вже одне те, що з'ясувалося на процесі з діяльності СВУ, доводить те позитивне значіння. СВУ уможлилював культурну національну працю укр. діячів, підтримував їхній дух в часи страшного ліхоліття, охороняв українську культуру перед повинню московського інтернаціоналізму; СВУ не давав приспати нашій національній ідеалі, будив і будірував національну думку; СВУ був справжньою фортецією укр державницької ідеології і укр. національної культури. Фортецю цю взято. Хай буде так, хоч ми всього не знаємо. Але ті, що будували цю фортецю і що трималися в ній 10 страшних років большевицького панування, — хіба вони не заслуговують на наше повне визнання?

Вони культурники і взялися не за своє діло; мовляв, як би в цій фортеці засіли політики, фортеця не була б здана. Можливо. Але політики ж не взялися. В тому то весь жах большевицького панування, що за політичну справу довелось взятися людям, далеким від політики. Бо політиків там нема. Політики повиїздили на еміграцію; політиків задалегідь знищено, зіслано. Слава і похвала тим, хто партизанами і добровольцями від політики пішли на цей хресний шлях, пішли будувати і тримати проти навали ворожої цю фортецю української державницької ідеології!

Вони не політики і тому вели справу невміло, допустилися мільйонів хиб...

Але — ось — в 1917 р. Україна повстала до незалежного життя? Хіба тоді до державної керми прийшли справжні фаховці — політики?

Хіба не були тодішні державні мужі в більшості такими же партизанами і добровольцями від політики? Може, коли б в 1919 р. у нас замість п. Мазепи прем'єром був Кавур, успіхи нашої боротьби були б інші. А так — поразка ж. Але ми не сміємо закидати тим людям, що бралися за справу, до якої не були підготовлені, яка перевищувала їхні сили. Бо ми знаємо, що інших людей не було.

Аналогія з Нобілем, по меншій мірі, невдала. Нобілем ніхто не примушував летіти до північного бігуна. Тут — діячів СБУ — національний обов'язок, страшна свідомість необхідності, щоб що небудь врятувати, щоб як-небудь ще провадити боротьбу, примушувала братися до тяжкої відповідальної, невдячної і страшної справи. І не молодики тут провадили працю, як це буває, звичайно, в революційних організаціях. Пішли на підпольну, конспіративну роботу в нечуваних умовах большевицького режиму люде — в більшості старшого віку, яких не могли вабити пригоди революційної діяльності. Серед них люде — і академік Єфремов у першу чергу — що досягли вже найвищого, що могло би дати задоволення їхньому честолюбству, член Академії, видатний вчений і письменник, його ім'я і без того вже входило в історію. Не лаври перемоги їх вабили. Песій обов'язок — коли вжити слово Франка — їх примусив до того, і ми повинні бути гордими, що серед нашої старшої генерації знайшлися такі люде.

Вони не борці, і звідси їхнє каяття на суді. Гус, мовляв, і на кострі продовжував визнавати свій символ віри.

Що аналогія з Гусом так само невдала, як і аналогія з Нобілем, то це, здається, доводити не треба. Бо вік ХУ — це не вік ХХ. В ХУ віці смерть на кострі — звичайна справа. В ХХ віці, большевицький терор — це поодинокі і нечувані в історії культурних народів явище. Тут, на еміграції, ми не можемо собі і уявити ту систему тортур — фізичних і моральних — большевицького терору; ми не здібні відчутти ту атмосферу знущання над людською особистістю; тому ми не можемо уявити і ті межі, до яких може там воля людська протівитися цим тортурам, і маємо нахил ці межі значно прибільшувати. Але незважди боротьба має іти до того кінця, щоби, будучи переможеним, безвільно класти свою голову на плаху. Не завжди смерть є логічне завершення програної. Історія часто робила людей великими і без того, щоби вони в своїй поразці до такого кінця ішли. Із нашої історії ми маємо приклади: Петро Дорошенко вмер, як царський воевода на Вятчині, Павло Полуботко сконав у царській в'язниці. Так що і це не є критерієм для винесення певного засуду діячам СБУ.

Революціонери старих часів інакше тримали себе на суді.

Це вірно. Але вірним є й те, що і суд тих часів не був подібний до суду большевицького. І в ті часи суспільство до таких підсудних могло виявляти свободіно свої симпатії, своє співчуття. Тут — ціла совітьська суспільність, інспенізована владою, кричить: «Распи його!» А народ український мовчить, скований терором, його голосу підсудні почути не змогли. Хіба тільки стріли в селянорів та пожежі колгоспних мастків свідчили про те, що цей народ з ними, а не проти них.

В московській «Правді» від 21. ІУ б. р. знаходимо такі ж закиди підсудним: що, мовляв, вони не були полібні до колишніх революціонерів, що вони не змогли захистити свої позиції. В країні, де задушена кожна свободіна критична думка, де на протязі 12 років панує нечуваний гніт над свободіним словом, де за найменший вияв незадоволення владою люде гинуть десятками і сотнями тисяч, де від «вільних» громадян пролетарського союзу вимагається не тільки лояльність до всіх без винятку заходів влади, але і «соціалістичний ентузіазм» — в такій країні дивно було би очікувати вияв незалежно. думки і слова і то не з речницької трибуни, але з лави підсудних, під ворожими очима спеціально підібраної юрби. І коли закид «Правди» — це просте глузування, що не знає

сорому і меж, то закиди наших укр. діячів на еміграції звучать, по меншій мірі, дивно і незрозуміло.

Кажуть методи збанкрутували. Не нам, сидячим на еміграції, казати про реальність тих або інших методів і засобів для визвольної праці там. Ми переконані лише в одному. Не дивлячись на те, що кожна політична праця в большевицьких умовах є виключена, що шпигунство, провокація і терор — три кити, на яких тримається совітський режим — унеможливають будь-яку систематичну організаційну роботу, не дивлячись на все це — большевизм буде зметений тим вибухом ненависти, що нагромадилася в серцях мільйонів людей за ці страшні роки. І треба, щоби цей вибух народного гніву на Україні був спрямований в національне русло, треба, щоби темним і сліпим силам народніх мас українських світили вогники української державности. СВУ був одним із вогників на чорному беззоряному фоні совітської дійсности. Згас цей вогник чи ні — працю вже зроблено; найтяжчий етап перейдено; цей вогник не дає згасити національно-державної думки.

Чи була у них ясність мети? Так — бо ті гасла, що вони виставили — незалежна держава, політична демократія, індивідуальна власність — для совітських умов являються цілковито вистарчаючими. Вони не тільки знаменують собою неіацію того, що є, але ясно означають той ідеал, за який треба боротися. «Організатори СВУ не потребували докладно розробленої програми, каже один із адвокатів: досить було сказати УНР — і навколо них збиралися люде».

Так що інших критеріїв ми мусимо шукати, щоби спромогтися на оцінку діячів СВУ, не в тому, чи були вони фахівцями в тій справі, за яку взялися. І не в тому, що на сьогодні укр. визвольна справа зазнала ще одну поразку, чи часткову перемогу. Цей інший критерій — в чесності цих людей і в чесності тих ідей, за які вони боролися. «Будь проклята кров ледача, не га чесний стяг пролита!» — ось що повинно бути нашим критерієм. А в чесності і цих людей — головних діячів СВУ — і в чесності того стягу, що вони несли, у нас сумніву нема.

є. Гловієський.

Похорон кн. Какуци Чолокашвілі.

В суботу 5 липня в Парижі відбувся похорон князя Какуци Чолокашвілі, відомого національного героя маленької Грузії, що особливо себе прославив в боротьбі з червоними. Його хоробрість, завзяття та здібності партизана створили нестерпну славу йому. Будучи ранений кілька разів ворожими кулями, провадив до останнього боротьбу, і тільки після того, як грузинську державу було розгромлено остаточно большевиками і коли червона армія її затопила в крові, змушений був покійний шукати рятунку на еміграції. І тут захопив його другий ворог — туберкульоз. Од нього і вмер 1-го липня в Саваї славний грузинський вояк.

На похороні зібралася майже вся грузинська колонія, на чолі з Головою Держави п. Ноєм Жорданія, п. А. Чхенкелі, міністром Грузії в Парижі, представниками уряду, організації політичних і громадських, представлені були і приятелі грузин — українці, кавказці північні, азербейджанці, вірмени, багато французів то-що.

Від українців були п. п. О. Шульгин, М. Шумицький, кн. Я. Токаржевський-Карашевич, ген. О. Удовиченко, панство Єремівих, М. Ковальський та ин. Від українців було покладено кілька китиць квіток з укр. національними кольорами.

Жалібний похід після служби в грецькій церкві рушив на кладовище

в Сент-Уан, де над могилою небіжчика виголошені були промови. Серед багатьох промов, сказаних грузинами і чужинцями представниками, від імени українців виголосив промову проф. О. Шульгин, в якій сказав наступне:

«Я приношу братерський останній привіт від України смертним останкам грузинського героя, приношу сюди найщиріше співчуття грузинському урядові, товаришам Чолокашвілі по зброї, грузинській колонії і всьому вашому народові.

В ті часи, коли Чолокашвілі вів боротьбу в горах Кавказу, — на Україні повстанці вели таку ж боротьбу.

Грузини й українці, два народи глибоко миролюбні, але коли ходить про виборення незалежності, ми всімо і можемо боротися. Один за другим цілими групами народи здобули їхню незалежність. Тепер черга за Україною і народами Кавказу. Зараз ми перебуваємо в романтичному періоді боротьби. В подібні періоди треба такі постаті, що мають хоробрість Чолокашвілі, ентузіазм Цетлюри.

Говорять «люди вмірають — ідеї залишаються». Акти і чини лишаються може більше, ніж ідеї. Думка без чину лишається блідою і безсилою. Чини й героїзм дає силу життєву ідеї незалежності наших народів.

Тяжко бойовим товаришам сказати «прощай» своєму начальникові. Але навколо імени вождя, що загинув, твориться легенда і часто мертвий вождь є сильнішим і більш небезпечним для ворога, ніж живий.

Тяжко друзям пережити передчасну смерть повного сил чоловіка. Але він вмер за батьківщину. І в старовину ж говорили: «солодко й почесно вмерти за отчизну»...

Похорон видався дуже імпозантно. Сумно і помазу розходилася публіка від могили, в якій поховано цю просто легендарну людину, яким був князь Какуца Чолокашвілі.

С. М.

Третя виставка мистецького гуртка «Спокій» у Варшаві.

Українські молоді мистці мають у Варшаві власну організацію-мистецький гурток «Спокій», засновану тут перед трьома роками. «Спокій» — це символ їх творчості. Таким на їхню думку мусить бути мистецтво в своїй закінченій формі, таким воно було у народів давнього Єгипту, Асирії, Греції, Візантії.

Мета гуртка — в праці своїй поволі поступати вперед, крок за кроком наближаючися до рівня мистецтва всесвітнього, поглиблюючи одночасно і національний зміст мистецького твору. Три виставки праць членів гуртка, які пройшли перед очима Варшави, найліпше свідчать про те, що гурток поступово ці завдання реалізує. Оскільки перша виставка, яка відбулася в квітні 1928 року носила характер проби, то вже з далеко більшим дорібокком і з далеко більшою певністю своїх сил виступив гурток «Спокій» на 2-й виставці в травні 1929 року. Третя виставка, що відбулася 8-10 червня с. р. в салі Т-ва УМСА була далеко кращою від виставки 2-ої.

В творах більшості членів гуртка було видно слід цілорічних зусиль і праці, більшої свідомості своїх мистецьких цілей, засобів, свободи техніки. А це потягнуло за собою у де-котрих членів Гуртка і збільшення підходів до мистецького завдання, до розширення обсягу мистецької культури, що мусить стати konieczністю кожного працівника на полі ук-

раїнського мистецтва сьогодні та його потреб. І це найбільше і виразно відбивалося в працях Васьківського, Хасевича і передовсім Мегики.

Місце п. Мегики на виставі рясно репрезентували праці з обсягу малярства, декоративу, графіки. Звертали на себе загальну увагу і різнокольорові тканини, виконані згідно з його проектом, які в біжучому році прийшли на зміну минулорічним проектам килимів, та проект репрезентаційної ідальної салі, яким доповнив автор в цьому році свій цінний дорібок на полі внутрішньої архітектури, додаючи тепер ідальною салю до минулорічних — просвітянської читальні і кабінету.

Виділялися тут також і його досконалі рисунки з народного будівництва, студіям якого присвячує автор багато уваги. Серед картин бачимо дві, виконані темперою технікою. Кожна праця має тут цілком інший підхід технічно-композиційний.

П. Васьківський виразно схиляється до жанру. Його участь в цьогорічній виставці була репрезентована далеко більшою кількістю праць, серед яких портрети викликали загальне задоволення з техніки і похвали за солідний підхід до портрету.

П. Хасевич, праці якого на цьогорічній виставці заняли також вже більше місця, виказує широкі спроби позбутися різним шляхом своїх пригашених сіро-бруднавих тонів та більше зрозуміння композиції картини площини. На цій виставці дав п. Хасевич вже перші свої спроби в темперній техніці та цілу низку цікавих малюнків і графічних праць, як обкладинки до книжок, видавничі знаки, печатки та ин.

п. Дунаєвський дав на цьогорічну виставу досить цікаві праці пейзажу.

Новою особою на виставці в цьому році був п. Бучковський, якого рисунки звертали увагу всіх своєю ширістю малярською та простотою засобів. Послугуючися лише олівцем, дав він цілу низку цікавих образів з галузі народного будівництва, краєвидів та ин.

На цьогорічній виставці не була заступлена різьба. Боляче відчувався туї брак праць бл. пам. В. Побулавця, трагічно і передчасно загинувшого в минулому році. Але і він мав тут свій куток старанно уряджений його товаришами: на темному тлі, в жалібному серпанку висів його портрет і були представлені фотографії з його невивиставлених різьб і різьб з познанської виставки та свіжі білі квіти перед ним.

І. Липовецький

3 міжнародного життя.

-- Мусоліні про Пан-Европу. — Совіти та європейське об'єднання.

Як відомо, французький міністр закордонних справ Аристид Бріан, розсилаючи європейським державам свій проєкт що-до об'єднання Європи, просив дати йому ту чи иншу відповідь до 15 поточного липня. В час, коли пишуться ці рядки, всіх одповідей ще немає, принаймні офіційних. Ті ж, що єсть, не дають вказівок на те, що справа, заініційована першорядним французьким дипломатом, у скільки будь близький час може стати на порядок міжнародного дня, як річ реальна, що підлягає реальній дискусії.

Одповілі багато менших держав, як Бельгія, Голандія, Румунія, Чехословаччина, Польща, Балтійські держави, то-що. Усі вони вітають французьку ініціативу, готові до дискусії над нею, навіть до реалізації об'єднаної Європи, але кожна з них ставить певні умови, робить певні оговорки, які не завжди такого порядку, щоб їх можна було легко вирі-

шити, бо торкаються вони таких річей, на які вряд чи погодяться їх сусіди, що мають свої оговорки, протиріччі й не злагоджені з першими.

Але більше того, коли б ці інтереси менших держав і можна було б в той чи інший спосіб погодити й вирівняти, це ще не прочитало б шляхів для реалізації ідеї Аристида Бріана. Бо потрібує ця ідея перше за все категоричної згоди всіх великих держав, принаймні континентальної Європи, а без тої згоди її нема чого навіть і розпочинати.

Що то за держави, чи заінтересовані вони в реалізації об'єднаної Європи? На цьому місці свого часу вказано було, що ціла в справа зводиться до того, як поставляться до ідеї Бріана дві головніші європейські держави, а саме Німеччина та Італія. Коли б ці дві держави пристали до Франції, то тим утворився б такий могутній блок континентальної Європи, що решта менших держав була б неминуче, силою річей, втягнена до сфери впливів того блоку, бо не змогла б противитися йому ніяк і ні в чому. Фундамент європейської федерації було б закладено.

Але вже сьогодні виявляється, що вряд чи можна сподіватися тієї згоди. Офіційна Німеччина свої відповіді ще не давала, але в тому, якою вона буде, немає жадного сумніву вже й зараз, бо політична опінія Німеччини вже сформулила свою думку що-до того. Теоретично Німеччина буде безперечно по боці французької ідеї, але практично — поставить такі передумови, над якими мабуть таки не зможе дискутувати сьогодні ніяка міжнародна конференція. Ніхто з офіційних німецьких людей про ті передумови в голос ще не говорив, але за них сказав про те італійський диктатор в одному із своїх інтерв'ю. З його слів видно, що німецькі передумови зведуть до перегляду Версальського та інших договорів, до ревізії східних німецьких кордонів, до злиття Австрії з Німеччиною, до повертуту німецьких колоній і т. и. Тоб то до таких річей, що про них сьогодні до г о в о р и т и с я м и р н о наче б то зовсім не можливо.

Мабуть ще гірше, ніж з Німеччиною, стоїть справа і з одповіддю італійською. Злєсу ж такі, офіційної відповіді на французьку пропозицію італійський уряд ще не дав. Але відомою стала відповідь ультра-офіційної італійської особи, бо про ідею Аристида Бріана заговорив на шпальтах європейської преси не хто інший, як сам Беніто Мусоліні. Цей виступ італійського диктатора являється видатною політичною подією, якої проминути не можна. Наведемо тому де-які уступки з його статті, приміщеної в «Journal de Genève».

Автор-диктатор дав своїй статті заголовок «П а н - Е в р о п а » і вказує на те, що такі політично державні комбінації з приставкою — «п а н» себ-то «в с е» — річ не нова, завжди існували в історії, і остання з них — пангерманізм — була на довгий час пририта великою війною. На сьогодні існують кілька таких комбінацій.

Перша з них — це Б р и т а н с ь к а С п і л ь н о т а (Common — wealth) інакше Л і г а б р и т а н с ь к и х н а ц і й , як де-хто з політиків воліють звати Британську імперію. Те, що зовуть Д о м і н і й о н а м и , єсть держави (автор вживає французький вираз — н а ц і я — n a t i o n), що являються складовою частиною держав, які згруповані під П а н - Б р и т а н с ь к о ю с і д о ю . Історична доктрина Монроє утворила П а н - А м е р и к у . Далі існує П а н - Р у с і з м , який дарма що має зараз інші змагання ніж ті, які мала царська довоєнна Росія, але має їх поглиблені та відповідно поширені. Те, що звали колись п а н с л а в і з м о м зосталося і зараз тим самим; до нього лише додано ще п а н с о в і т и з м , що змагається охопити собою цілий світ. До того маємо ще п а і с л а м і з м , який, хоч і припинений зараз в Туреччині, тим часом виявляється чинно і сьогодні в усіх мусульманських країнах. Маємо також п а н - і н д у с і з м і т . д . Приймаючи на увагу існування згаданих вище різноманітних комплікованих комбінацій, являється питання: яку мету може мати запропонована Аристи-

дом Бріаном П а н - - Е в р о п а, яке місце могла б заповнити вона, які практичні придбання могли б бути зв'язані з об'єднанням усіх європейських держав?

Перше, ніж одповісти на це питання, Мусоліні аналізує історію походження трьох найбільших в світі конфедерацій: Британії, Сполучених Штатів та Німеччини, які витримали всі історичні бурі й заховалися незмінно й до наших днів. Почуття спільних інтересів і необхідності спільної оборони були, на думку автора, тим цементом, що злитувало їх і утримує ті об'єднання. Чи маються ті самі елменти, що спричинилися б до злиття європейських держав у якусь цілість? Мусоліні дає негативну відповідь. Аспірації європейських держав і народів не полагодили, різноманітні, а часто і впрот протилежні і загрожують конфліктом.

Зараз для Європи немає достатньої рації, аби вона творила ту чи іншу федерацію. Цей процес міг би перейти, але для того потрібна якась загальна і могутня причина, — особливо зовнішня, про яку зараз не може бути мови. Європі ніщо не загрожує іззовні, але європейська федерація могла б спричинитися до того, що така загроза з'явилася б найскоріше з боку П а н - А м е р и к и чи П а н - Б р и т а н і ї.

Неможливість європейської федерації Мусоліні аргументує іще й існуванням двох таких держав, як Англія та ССРСР. Коли б Англія ввійшла до федерації разом із своїми колоніями, то тим федерація перестала б бути європейською, а поширилася б на цілий світ. З другого боку — без Англії, федерація не була б європейською, бо найсильніша держава Європи була б по за об'єднанням. Що до ССРСР, то перше до його території входить ціла північна Азія, а по-друге чи ж можна погодити «політичну філософію» ССРСР із європейським розумінням?

На прикінці своєї статті Мусоліні зауважує:

Європа відчуває потребу, пекучу потребу остаточного замирення, але її сучасне тяжке становище, почуття незадоволеності та лихі територіальні договори перетиняють всякі шляхи до пан-європейської консолідації.

На думку італійського диктатора, перше ніж братися до загального погодження, треба щиро й поважно переглянути всі ті пакти та договори, якими зараз регульовані взаємовідносини європейських народів.

Згадане вище інтерв'ю Мусоліні та наведена стаття його, мабуть таки, ставить хреста на скільки будь близькі можливості реалізувати ідею французького міністерства про європейське об'єднання. Про те, що Англія ухилиться од участі в європейській федерації, було відомо зразу, і з цим рахувалися самі автори федеративної справи. Ніхто не думав також і про те, що більшовики можуть стати членами європейського «буржуазного» об'єднання. Широка думка про загально-європейську федерацію зразу ж була обмежена до скромнішої справи погодження, стабілізації та об'єднання Європи континентальної без англійських островів та московського сходу. З відповіддю Мусоліні падає й ця обмежена континентальна федерація. Дипломатична процедура зв'язана з ідеєю федеративної Європи, звичайно буде ще тягтися; можливо, й те, що її офіційно не буде припинено, але фактично — цілу справу мабуть таки вже можна вважати похованою.

* * *

По питанню європейської федерації з відповідною заявою виступив і паризький посол ССРСР тов. Довгалевський, що для того після довгого тихого нидіння на вулиці Гренель, випросив собі побачення у французького міністра закордонних справ. Властиво, це було несподіванкою, бо ніхто не питав його думки що-до цієї справи. До ССРСР пропозицію Аристида Бріана було вислано не з метою запитати більшовиків до європейського об'єднання, а з метою інформаційною, але московські дипломати вирішили використати випадок, аби вставити й своє слово.

Підхорунжий Павло Фолішняк.
(* 16. VII. 1901 — † 22. VI. 1930)

Цілої заяви тов. Довгалевського поки що не опубліковано. У короткому звідомленню до преси вказано тільки, що за словами московського посла — ССРСР нічого не має проти того, щоб європейське об'єднання утворилося. А в тім совіті ставлять з свого боку якісь то умови й оговорки, що zostалися відомі лише міністру Аристиду Бріану, який із службового обов'язку холодно вислухав їх і, як повідомляють газети, нічого на те не одповів може тому, що не було потреби відповідати.

Одночасно однак з візитою тов. Довгалевського до французького міністра закордонних справ в середньєвропейській пресі з'явилися чутки, що большевики на Пан-Европу Аристида Бріана заготовили не лише словесну одповідь, але й фактичну. Сталін начеб то умовився з Кемалем пашою про те, щоб Пан-Европі, в якій їм обом не стало місця, протиставити Пан-Азію, на чолі якої вони обидва разом могли б стати. До тієї Пан-Азії, немовби, мають ввійти всі самостійні й несамостійні азійські народи, аби боротися з Європою під проводом Туреччини й совітів. Час вкаже, скільки правди єсть у тих чутках.

Observer.

Од Редакції.

З огляду на літні вакації наступні числ а «Тризуба»: вийдуть чч. 29-30 в неділю 3-го серпня, а чч. 31-32 в неділю 31 серпня.

Хроніка.

З Великої України.

— Змагання жидівських інституцій. «Інститут Єврейської Культури» при ВУАН в січні місяці с. р. склав угоду на «соціалістичне змагання» з «Єврейським сектором» Білоруської Академії Наук. Складено тепер спеціальну комісію для перевірки наслідків цього змагання («Пр. Пр.» ч. 142 з 22. УІ).

— Професори-чужинці в Києві. По дорозі на всесоюзний з'їзд математиків в Києві зупинилися і знайомилися з містом закордонні вчені, що направлялися на цей з'їзд — член Франц. академії Я. Гадамар, професори Монжель, Донжуа та Манделбруа, з Німеччини проф. Бляшке та з Польщі проф. Пшеборський («Пр. Пр.» ч. 144 з 25. УІ).

— Новий територіальний поділ України. Цілоком розформовано буде такі круги: Кам'янецьку, Шепетівську, Коростенську, Ніженську, Глухівську, Прилуцьку, Ізюмську, Куп'янську, Старобільську, Тульчинську, Першомайську, Роменську та Могилівську. Території цих округ буде приділено: Кам'янецької до Проскурівської з центром у Проскурові, Шепетівської до Бердичевської, з центром у Бердичеві, Коростенської до Волинської з центром у Житомирі, Ніженської до Чернігівської з центром у Чернігові, Глухівської до Конотопської, з центром у Конотопі, Прилуцької до Лубенської з центром у Лубнях, Могилівської до Вінницької з центром у Вінниці, Ізюмської та Куп'янської до Харківської з центром у Харькові, Старобільської до Луганської з центром у Луганську.

Тульчинської округи райо-

ни Гайсинський, Соболевський, Джулінський, Ладжинський, Бершадський, Ольгопільський та Тульчинський приєднуються до Гуманської округи, решта районів — до Вінницької округи.

Першомайської округи райони Хащеванський, Грушківський, Голованівський, Ново-Архангельський та Добровеличковський приєднуються до Гуманської округи; решта районів — до Одеської округи.

Роменської округи райони Смілянський, Недригайлівський, Липово-Далинський, Синівський, Гадяцький та Вепрацький приєднуються до Сумської округи; решта районів — до Лубенської округи («Ком.» ч. 162 з 14. УІ).

— Українізація. Стан українізації на Дніпрельстані цілковито розпачливий. Адміністрація до українізації ставиться байдуже. Скрізь у бюро вживається тільки російської мови. Навіть між робітниками і то українізація переводиться фактично тільки між 570 чоловіками, які працюють в гуртках українознавства. Решта, багатотисячна маса робітників, позбавлена навіть і того. В політехничному інституті на Дніпрельстані викладають виключно російською мовою («Ком.» ч. 167 з 20. УІ).

— В газеті 1-ої державної друкарні в Києві — «Поліграфіст» українізація доходить до таких курйозів, що дописи, надіслані до редакції по українськи вміщуються під російським заголовком. Редакційна колегія про українізацію газети цілоком не дбає, рівно ж як і заводський комітет («Пр. Пр.» ч. 139 з 19. УІ).

— На заводі ім. Артема в Києві, де більша частина робітників — українці, бібліотека складається з 2431 книжок, з яких

тільки 481 книжка на українській мові. Заводська газета «Молот» останнім часом українізована в той спосіб, що все пишеться по російськи, але перед її випуском перекладається на українську мову. Адміністрація заводу цілком російська, в конторі ніколи не чути жадного українського слова («Пр. Пр.» ч. 138 з 18. УІ).

— Жидівські колоністи власною працею не можуть обробити даної їм землі. В жидівських національних районах на Україні сімба пройшла з великим успіхом. Самі колоністи тільки не можуть упоратися на відведеній землі і для яннів вони потребуватимуть наймати робітників. Тільки в одному Каліндорфському районі бракує жидівським колоністам 1500 робітників («Пр. Пр.» ч. 141 з 21. УІ).

— Перед жнивками. На Сумщині з 59 двигунів відремонтовано лише один. На Миколаївщині ще й половини збіральных машин не відремонтовано («Ком.» ч. 165 з 17. УІ).

— Брак продуктів. В Харькові рибу видається на кооперативну книжку раз на 15 день: 200 грам оселедців та вобли та по 2 коробки консервів («Ком.» ч. 164 з 16. УІ).

— Сталінградський тракторний завод на укінченню. На Сталінградському тракторному заводі випущено 17 червня перший трактор («Ком.» ч. 165 з 18. УІ).

— В совітських «дитбуддах». В дитячому будинку ч. 49 в Києві отруїлося сметаною 60 дітей. Більшість дітей уже видужала. Поки смертних випадків немає («Пр. Пр.» ч. 141 з 21. УІ).

— Нова катастрофа на шахті «Марія». Наслідком вибуху газу на шахті «Марія» забито 36 робітників. Крім того є багато робітників тяжко і легко поранених («Ком.» ч. 166 з 19. УІ).

— Велика злива в Києві. Велика злива з гра-

дом, що пронеслася в околицях Києва 15 червня, затопила на Куренівці цегельню, консервний завод, трамвайний парк, ветеринарно бактеріологічний інститут та 50 приміщень. Дощева вода несла з собою пісчану лавину в пів метра, яка проти трамвайового парку досягла 2 метрів завтовшки. По окремих місцях Дмитровського завулку вода досягала 2 метрів височини. Для порятунку було викликано крім міліції 500 червоноармейців та Дніпровську Військову флотилію. Збитки великі. Людських жертв не було («Пр. Пр.» ч. 137 з 17. УІ).

З життя укр. еміграції у Франції.

— Поіменний список осіб, що зложили датки на Бібліотеку ім. С. Петлюри в Парижі по підписних листах. По листу ч. 372, виданому п. М. Гаврилюкові. Збірку провадив п. Яворський Андрій в St. Denis коло Парижу. Датки зложили: 1) Гораїн — 25 фр. 2) п. Горюлок — 50, 3) п. Курчинський — 10, 4) п. Ілляшевич — 15, 5) п. Федоренко — 5, 6) п. Яворський — 20, 7) п. Корецький — 5, 8) п. Райлюб — 5, 9) п. Ладухин — 5, 10) п. Денисюк — 5, 11) п. Житенко — 5, 12) п. Пастушок — 5, 13) No No — 2, 14) п. Василь — 5, 15) п. Очеретний — 5, 16) п. Могилівський — 5, 17) п. Капула — 5. Разом по листу ч. 372 — фр. 170.

По листу ч. 375, пущеному підчас Академії пам'яті С. Петлюри, влаштованій Укр. Об'єднаною Громадою в Парижі. Збірку провадив п. В. Никитюк. Датки зложили: 1) п. К. Хоменко — 100 фр., 2) п. Половик — 50, 3) п. Гаврилко — 20, 4) підпис нечиткий — 5, 5) п. Куценко — 10, 6) п. Бокитко — 5, 7) пані Є. Мешківська — 3, 8) п. Хохун — 10, 9) п. Собко — 10, 10) пані Каленська — 10, 11) п. Міщанинець — 10, 12) пані Єремівна — 10, 13) п. А. Чехівський — 10, 14) п. Бахтин — 5, 15) п. Удод — 10, 16) п. Д. Теній — 10, 17) К.

Миколайчук — 10, 18) С. Литвиненко — 10, 19) пані Ю. Шульгинова — 10, 20) В. Солонар — 10, 21) М. Шульгин — 20, 22) п. Бордюгівський — 10, 23) п. Куриленко — 10, 24) підпис нечиткий — 10, 25) п. Лазаркевич — 10, 26) п. Морозовський — 10, 27) п. Охмак — 5, 28) п. Шавлів — 5, 29) п. Редька — 10, 30) п. Недайкаша — 7, 31) п. Галенічук — 10, 32) Підпис нечиткий — 10, 33) п. Трубласвич — 20, 34) п. Шмалій — 25, 35) п. Малашко — 5, 36) п. Єременко — 5, 37) п. Токаржевський — 10, 38) п. М. Єремійв — 10, 39) п. Казимірчук — 25, 40) п. М. Діденко — 50, 41) п. Хмельюк — 5, 42) Т. Якимчук — 5, 43) п. Нечай — 5. Разом фр. 600.

По листу ч. 368, виданому Громаді у Villard. Датки зложили: 1) П. Бобро — 50, 2) П. Завальницький — 50, 3) п. К. Хведір — 25, 4) п. В. Льодій — 25, 5) п. П. Побережний — 25, 6) п. В. Воблій — 15. Разом 165 фр. Збірку перевів п. Бобро.

По листу ч. 354, виданому філії Т-ва б. вояків армії УНР в Оден-ле-Тіші Датки зложили: п. Кузь — 10 фр. і по 5 фр. пп. Нетреба, Лук'яненко, Поштаренко, Яцишин, Пухальський, Євдошенко, Іванюта. Разом 45 фр.

По листах чч. 208 і 209, виданому Представникові Б-ки в Шалеті, п. Вержбицькому. По листу ч. 208 збірку перевели молоді українки: Вержбицька Л., Дерев'яно Г., Гербанівська В. Датки зложили: 1) п. Вержбицький — 10, 2) п. Грушенський — 10, 3) п. Ішук — 20, 4) п. Хомелко — 15, 5) Підпис нечиткий — 5, 6) п. Бацуца — 10, 7) п. Світличний — 5, 8) п. Лузьяк — 5, 9) Підпис нечиткий — 5, 10) підп. нечиткий — 5, 11) п. Шаповал — 5, 12) п. Панів — 5, 13) підп. нечиткий — 5, 14) п. Сачок — 5, 15) підп. нечиткий — 5, 15) Д. Мороз — 10, 16) п. Троцький — 5, 17) Оп. Щербина — 25, 18) Невідомий — 3, 19) п. Марушак — 10, 20) п. Бордюженко — 30, 21) п. Беляков — 5, 22) п. Мандрика — 50, 23) п. Павловський — 5, 24) підпис нечиткий — 5.

По листу ч. 209 збірку перевели панночки: Омельченко В., Татаруга В. Якубовська Л. Датки зложили: 1) т. Вержбицький — 10, 2) родина Татарулі — 5, 3) п. Дерев'яно — 5, 4) п. Безносук — 5, 5) п. Бр... — 5, 6) п. Панів — 5, 7) п. Ю. Гербанівський — 2, 8) п. Шкріб — 5, 9) п. Троцький — 2, 10) п. Марушак — 1.50, 11) п. Реґан — 5, 12) підпис нечиткий — 3, 13) Оп. Щербина — 15, 14) п. Сачок — 2.50, 15) Невідомий — 3, 16) п. Хоменко — 5, 17) Д. Мороз — 10, 18) п. Світличний — 10, 19) п. Омельченко — 5, 20) п. Ковган — 5, 21) п. Гербанівський — 5, 22) п. Гутівський — 5, 23) п. Марушак — 5, 24) п. Меснів — 10, 25) п. Босий — 5, 26) підпис нечиткий — 10, 27) п. Павловський — 5, 28) підпис нечиткий — 5, 29) п. Бушило — 5, 30) п. Левицький — 5, 31) п. Бацуца — 5, 32) М. Будзь — 5, 33) Підпис нечиткий — 5, 34) п. Малашко — 3, 35) п. Пашін — 5, 36) п. Марушак — 6, 37) п. Грушенський — 5, 38) п. Біляков — 5, 39) п. Якубовський — 5, 40) п. Мандрика — 5, 41) No No — 4, 42) No No — 10, 43) підпис нечиткий — 5. Разом по двох листах фр. 505.

(Далі буде).

— По Союзу Укр. Еміґр. Організацій у Франції. 7 липня відбулося чергове засідання Генер. Ради. Прийнято прохання Діжонської Громади про вступ до Союзу, заслухано інформації про заг. зборі Паризької Громади, звіт генерального секретаря про перебування в Громаді в Дамарі, асигновано Гурткові Укр. Сьаутів у Парижі 50 фр., винесено остаточну постанову про положення в Союзі колеґії по виданню орґану Союзу, уділено позику Паризькій Громаді на улаштування лекції сен. Марґоліна, затверджено статута фондів стипендій студентам і допомог хворим членам Союзу. Між иншим по статуту фонду студентських стипендій останні мають уділятися лише студентам членам Союзу, що про-

були в організації не менше, як рік.

— Загальні Збори Української Об'єднаної Громади. 5 липня с. р. відбулися загальні збори Громади. Головою зборів був інж. М. Єремів, секретарем — п. Журавель. Прийнявши нових членів та виключивши двох, збори заслухали звіти Ради — доклади Голови, секретаря й скарбника. Після дискусій по докладах, збори винесли подяку за переведену працю. Зараз в складі Громади нараховується 44 члени. Громада виконує свої обов'язки перед Генеральною Радою зразково — не тільки не має у неї боргу, заплочено членські внески по Союзу навіть за липень місяць. Таку акуратність слід завдячувати активному виконанню обов'язків скарбника Громади — п. Б. Бокитька. Перейшовши до наступної точки денного порядку — збори одхилили демісію Ради, попросивши її повнити обов'язки до наступних зборів, що їх запроєктовано в місяць вересню. Заслухавши справи, що були вирішені на з'їзді і які підіймали делегати Паризької Громади, збори, прийняли їх до відома (справа церковна і студентська), висловивши побажання, щоб Генеральна Рада затвердила одну із намічених стипендій для члена Громади п. І. Каленичука. Що ж до справи видавання газети, збори розібравши цю справу, поставилися до неї позитивно і постановили одноразово оподакувати всіх членів Громади в 10 фр.

— Ді ж о н . Після того за колоту, який вніс Шаповал в Діжонську Громаду вона цілком очистилася від небажаного елемента. Ті, що вийшли, в більшості не захотіли вступити до гуртка з п'яти душ, який заснував Шаповал, а zostалися по-за гуртком.

29 червня Громада улаштувала вечірку, яка пройшла у всіх відношеннях добре. Зараз вживається заходів за допомогою Мистецького Т-ва при Шалетській Громаді дати в Діжоні виста-

ву або концерт. По-за тим дуже бажано було б улаштувати якусь серйозну лекцію, бо досі громадянство чуло тут лише одного п. Шаповала. А його «лекції» вже відомі всім: крім обплывування всього українського організованого руху нічого він сказати не може.

В Польщі

— 25 травня в Олександрові. Українська еміграція в Олександрові Куявському урочисто обходила день четвертих роковин смерті Головного Отамана Симона Петлюри. На цей день було відремонтовано цвинтар-пам'ятник «Козацька могила», де поховані борці за волю України, що померли в Олександровському таборі для інтернованих. На могилі цій запрошений управою відділу УЦК в Олександрові п. о. Дмитро Маган з Бидгоща відслужив панахиду по Головному Отаманові С. Петлюрі за всіх полеглих у боротьбі за волю батьківщини. Хор під проводом п. Мироненка відспівав «вічну пам'ять» і «Заповіт». На цій панахиді були всі українці, що мешкають в Олександровському районі, а також члени відділу УРК в Торуню в особах голови відділу п. Ярового, заступника його п. Соловійова та п. Лотоцького з родинами.

Покладено було вінки від відділу УЦК в Торуню, відділу УЦК в Олександрові та від українського жіноцтва в Олександрові.

На відбутій академії відчитано було реферата «Силует Симона Петлюри». Після академії по підписному листу було зібрано на бібліотеку С. Петлюри в Парижі 23 зл. 50 гр.

— Підписний лист Жирардівської української колонії. 1. Федір Гнйовий — 2 зл., 2. Йосип Ромок—1зл., 3. Кирило Кулик — 1.зл. 50,4. Іван Екштейх—1, зл. 5. Александер Черненко—1.зл. 50, 6. Коновал—3зл., 7. Стапословів—2 зл., 8. Федір Волосевич—0. 50, 9. Тимошенко Яків—2 зл., 10. Бі-

лашена—Ол 1 зл., Разом 15 зл. 50 гр.

— С п и с о к осіб Рейовецької колонії, пожертвованих на фонд пропаганди Української Ідеї за кордоном. 1. Лисенко Харитон — 3; 2. Григоренко Микола — 3; 3. Плаксі Михайло — 3; 4. Пукало Сергій — 3; 5. Струтинський Демян — 1; 6. Темякін Іван — 1; 7. Закревський Микола — 1; 8. Хомчук Охрим — 1; 9. Співак Грицько — 1. Разом — 17 зол.

— На Бібліотеку ім. С. Петлюри зібрано в Рейовці 22 зл. 50 гр.

— На будову дому відпочинку для інвалідів у Франції по підписному листі під № 4591 склали: 1. Голик Петро — 1 зол.; 2. Сорока Єгор — 1; 3. Лисенко Харитон — 1; 4. Остапчук Лазар — 1; 5. Пасішниченко Данило — 1; 6. Святенко Василь — 1, 7. Буравченко Євген — 1; 8. свящ. В. Мархута — 1; 9. Шідінг Сергій — 1; 10. Панченко Гнат — 50 гр.; 11. Нестеренко — О. 30, 12. Ляшук Василь — О. 40, 13. № — О. 60. Разом — 10 зл. 80 гр.

На протязі останнього часу до представництва «Тризуба» у Польщі зложено наступні пожертви:

— Для Головної Еміграційної Ради — п. п. В. Овсієнко — 10 зл., інж. О. Костюченко — 5 зл., Й. Хропецький — 4 зл., М. Хращевський — 4 зл., С. Пилипчук — 3 зл., І. Басенко — 5 зл.

— Для бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі — п. п. інж. І. Плющ — 25 зл., Д. Лимаренко — 30 зл., І. Когучинський — 10 зл.

— Для «вдови» — п. В. Овсієнко — 5 зл.

— По підписному листу корпорації «Запорозжжя» у Варшаві Головної Еміграційній Раді на її заклик зложили — п. п. І. Липовецький — 5 зл., ген. В. Змієнко — 5 зл., І. Чудненко — 5 зл., М. Миронович — 3 зл., С. Сологуб — 3 зл., Л. Клименко — 3 зл., полк. Д'яченко — 3 зл., полк. Куликівський — 3 зл.,

В. Білінський — 2 зл., М. Отрешко-Арсський — 2 зл., Навроцький — 2 зл., К. Смовський — 2 зл., І. Красножон — 2 зл., О. Ільницький — 2 зл., П. Денисенко — 2 зл., М. Тименко — 2 зл., В. Яновський — 1 зл., М. Лівницький — 1 зл., В. Мойсенко — 1 зл., П. Мегик — 1 зл., М. Янчевський — 1 зл., М. Волосянко — 1 зл., В. Іванович — 1 зл., А. Кмета — 1 зл., О. Вишнівський — 1 зл., Ю. Науменко — 1 зл. та В. Зарудний — 2 зл.

В Чехії

— В Українськiм Історично-Філологічнiм Товариствi 1 липня 1930 р. о 15 г. в помешканнi Mala poslůcharna (Praha V, Vreňova 5) відбулися доклади дійсних членів: 1. Артимович, Аг. В. — «Модерні погляди на теорію грецької метрики». 2. Гнатишак, М. Л. — «Причинки до формально-естетичного розбору творчості Ст. Руданського». 3. Феденка, П. В. — «М. Драгоманів і П. Ж. Прудон».

— Вибори керуючих органів українських високих шкіл в ЧСР на академічний рік 1930-31 відбулися в червні при чому обрано:

— В Українській Господарчій Академії в Подєбрадах на ректора проф. Б. Іваніцького, на проректора проф. Л. Бича, на секретаря професорської ради доц. Є. Голіцинського, на декана агрономічно-лісового факультета — проф. В. Чередіва, на продекана доц. І. Мазепу; на декана економічно-кооперативного факультета — проф. С. Бородаєвського, на продекана — доц. М. Добриловського; на секретаря лект. В. Сапицького. Вибори деканату інженерного факультету, як також і вибори секретаря деканату агрономічно-лісового відкладено на осінь.

— В Українському Університеті в Празі обрано: на ректора проф. А. Яковлева, на проректора проф. Д. Антоновича; на декана правнич-

ного факультету проф. С. Шелухина, на декана філософського факультету проф. Б. Магюшенка, на прорекана проф. В. Щербаківського.

— В Українському Педагогічному Інституті ім. М. Драгоманова в Празі обрано — на ректора проф. д-ра В. Гармашова, на проректора проф. М. Славінського, на секретаря професорської ради доц. М. Дольницького; на декана історико-літературного факультету — доц. д-ра П. Феденка, на прорекана — проф. М. Тимченка; на декана факультету математичного і природничого — доц. д-ра Ф. Гулу, на прорекана доц. С. Риндика.

— Загальні збори Т-ва Українських Економистів в ЧСР відбулися 26 червня 1930 року в Подєбрадах. На цих зборах Управа Т-ва здала звіт за своєї діяльності за минулий рік. Діяльність ця полягала в улаштуванні наукових зібрань, де члени Т-ва зачитували доклади, і у виданню журналу «Український Економист». Обмеженість матеріяльних засобів дозволяє Т-ву випускати «Український Економист» лише раз на рік то в літографований спосіб. Досі вийшло 3 томи журналу. На наступний рік обрано нову Управу в складі Голови — доц. В. Садовського і членів доц. М. Добриловського, лект. В. Сапицького і інж. К. Ніщименка.

— Українське Академічне Товариство для Ліги Націй теж відбуло свої звичайні збори 26. УІ 1930 р. На цих зборах Голова Т-ва проф. Бородаєвський зробив доклад про засідання Ради Міжнародної Університетської федерації для Ліги Націй, що відбулося в Парижу на початку ц. р. На цьому засіданню окрема увага присвячена була меморандуму, що подало наше товариство з проханням визнати його рівноправним членом федерації (до цього часу воно є лише членом співробітником). Справа ця не була розв'я-

зана, а перенесена на майбутній конгрес Т. У. Ф., що має відбутися в Женеві у вересні. Причини цього в тому, що в федерації представлені Т-ва, як повноправні члени, лише ті, що представляють незалежні держави. Крім того на цьому засіданню був відсутній і делегат від укр. т-ва (за браком коштів) і це також спричинилося до відсунення справи на майбутній конгрес. Делегатом на цей конгрес від укр. т-ва обраний проф. С. Бородаєвський. Ухвалено також просити пані Келер-Чикаленкову увійти в склад делегації. На наступний рік обрано нову Управу Т-ва в складі — голови — проф. С. Бородаєвського, членів — проф. Л. Бич, інж. О. Євтухів і К. Ніщименко.

В Німеччині

— В Українському Науковому Інституті в Берліні 2 липня відбувся доклад укр. мовою інж. д-ра С. Володимирова на тему «Проблема енергетики і електрофікації Дніпрельстану».

В Болгарії

— Річниця смерті проф. Шишманова. 22 червня в другу річницю смерті професора Софійського університету п. Шишманова, бувшого болгарського посла на Україні і зятя М. Драгоманова, родиною покійного було відправлено на його могилі панахиду, на яку було запрошено і «Українську Громаду». Останню репрезентувала Рада її в складі Голови — п. Романюка і членів — п. п. Цибульського, Дементюка і Мищенко. Головою Громади покладено було на могилу квіти. На могилі були присутніми й інші українці, як члени, так і не члени Громади.

Незалежний.

Зміст.

— Париж, неділя, 13 липня 1930 року — ст. 2. — М. Славінський. На теми дня. Процес 45-ти — ст. 3. — Я. Т. К. Францішка з Лехно-Васютинських Вольська (некролог) — ст. 5. Сотник Шпілінський. Дніпрельсьтан — ст. 7 — Х. Українська проблема на міжнародному форумі (лист з Подебрад) — ст. 11. — Є. Гловінський. Не виголошена промова — ст. 15. — С. М. Похорон кн. Чолокашвілі — ст. 20. — І. Липовецький. Виставка Гуртка «Спокій» у Варшаві — ст. 21 — Observer. З міжнародного життя — ст. 22. — Хроніка. — З Великої України — ст. 26. — З життя укр. еміграції. — у Франції — ст. 27. — В Польщі — ст. 29. — В Чехії — ст. 30. — В Німеччині — ст. 31 — В Болгарі — ст. 31.

Збірник пам'яті Симона Петлюри

виданий Міжорганізаційним Комітетом ешанування пам'яті С. Петлюри в Празі можна набувати в Бібліотеці ім. С. Петлюри в Парижі.

Ціна 1 долар — 25 фр. з пересилкою.

Гроші слати на ім'я бібліотекаря:

Mr I. Rudicev. 11, Square de Port Royal Paris XIII. France.

Незабором вийде книжка поезій

Є. МАЛАНЮКА

„Земля й Залізо“

Ціна 10 фр.

Замовляти в книгарні «Тризуб», 42, rue Denfert-Rochereau, Paris (V).

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris (V)

Tél. Danton 80-03.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.

Редагус — Комітет.

Адміністратор: Іл. Косенко.

Le Gérant: M-me Perdrizet.
